

**Een archeologisch inventariserend
veldonderzoek (IVO) door middel van
proefsleuven op plangebied It Skar te
Woudsend, gemeente Wymbritseradiel
(Fr.)**

M.C. Blom

ARC-Rapporten 2005-103

Groningen
15 september 2006
ISSN 1574-6887

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

In opdracht van de gemeente Wymbritseradiel is van 17 oktober tot en met 21 oktober 2005 door Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven uitgevoerd op het plangebied It Skar te Woudsend. Aanleiding voor het IVO is de geplande aanleg van een woonwijk. Bodemingrepen ten behoeve van de aanleg van de infrastructuur en de woonhuizen bedreigen het aanwezige bodemarchief.

In mei 2004 is door RAAP Archeologisch Adviesbureau b.v. een IVO door middel van boringen uitgevoerd. Hierbij werden in een viertal boringen archeologische indicatoren, namelijk houtskool, verbrand leem en puinbrokjes, aangetroffen. Op basis van de deze gegevens werd door RAAP geadviseerd om bodemingrepen nabij de betreffende boringen archeologisch te laten begeleiden. Er werd echter besloten om voorafgaand aan de bouwwerkzaamheden een proefsleuvenonderzoek uit te laten voeren. De gemeente Wymbritseradiel gaf aan Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) de opdracht om dit proefsleuvenonderzoek uit te voeren.

Het proefsleuvenonderzoek werd uitgevoerd door een veldteam bestaande uit mw. drs. H. Halıcı (veldtechniek), afgewisseld door E. Buurman, drs. B. Hofman en drs. J. Seubers. De dagelijkse leiding was in handen van mw. drs. M.C. Blom. De graafmachine werd geleverd door de firma Westra uit Franeker.

De resultaten van het, door ARC uitgevoerde IVO zullen in dit rapport worden weergegeven.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt ten zuiden van de Vosselaene in Woudsend (afb. 1 en 2). Volgens de FAMKE (Provincie Fryslân) geldt voor het plangebied een lage archeologische verwachting voor de periode Steentijd t/m de Vroege Bronstijd. Voor de periode van de Midden Bronstijd tot en met de Middeleeuwen geldt een middelmatige archeologische verwachting.

1.3 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2005/282
Provincie	Fryslân
Gemeente	Wymbritseradiel
Plaats	Woudsend
Toponiem	It Skar
Kaartblad	10H
Coördinaten	171.560/550.525
Periode	Mogelijk Middeleeuwen
Type bodem	Waardveengronden met veenmosveen
Geomorfologie	Klei op veen op dekzand

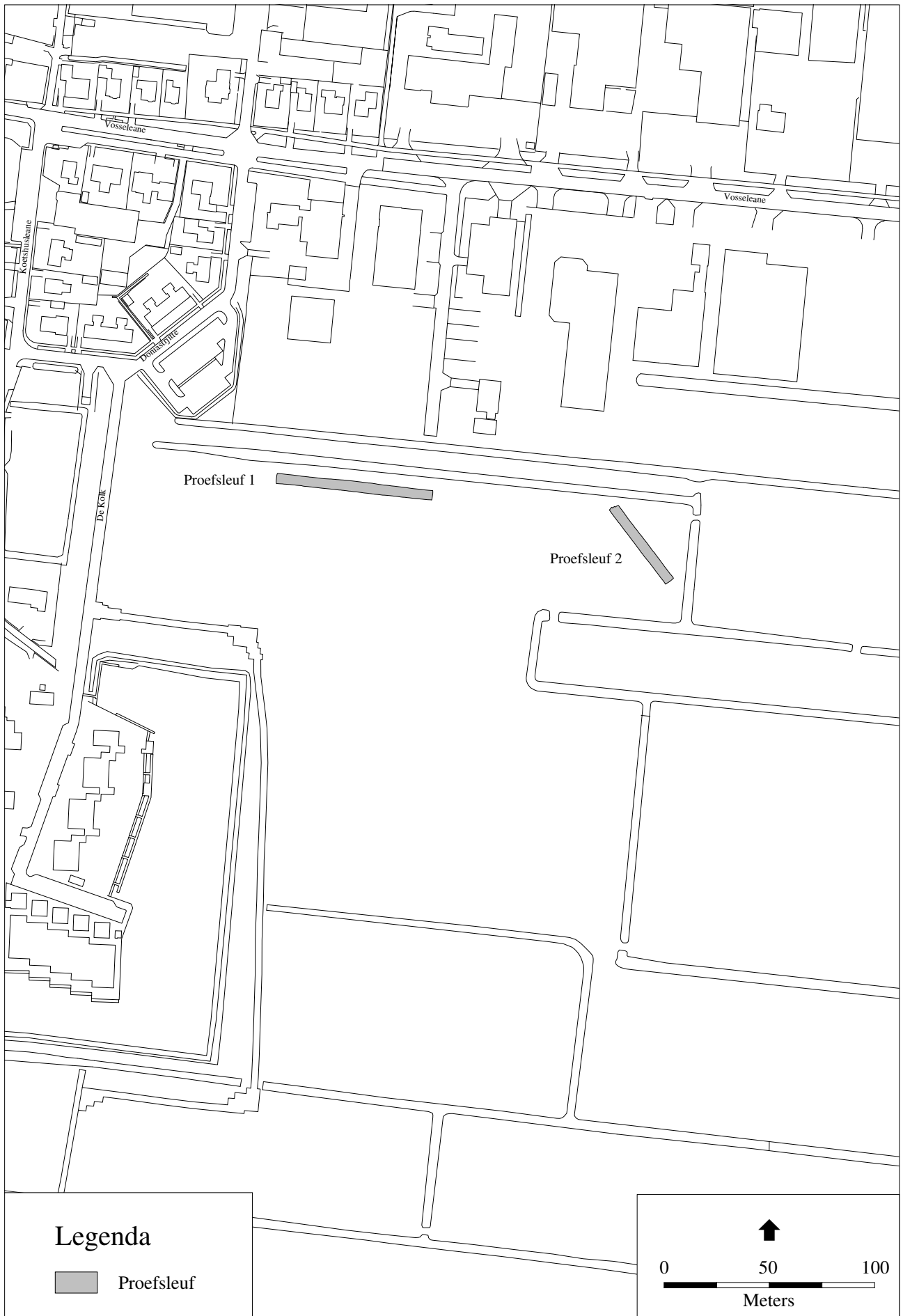

Afbeelding 1 De ligging van het onderzoeksgebied.

1.4 Doel van het onderzoek

Woudsend betreft in oorsprong een middeleeuwse terp. Het proefsleuvenonderzoek kan mogelijk inzicht geven in de middeleeuwse gebruiksgeschiedenis van het omliggende gebied van de kernterp van Woudsend. Hoofddoel van het onderzoek is een antwoord geven op de vraag of het terrein behoudenswaardig is in de zin van het selectiebeleid van het Ministerie van O,C & W. In de tweede plaats moeten de resultaten van het onderzoek gebruikt kunnen worden voor een goede planning van een eventuele planinpassing danwel een vervolgonderzoek als de locatie als behoudenswaardig wordt aangemerkt. In het Programma van Eisen (PvE), opgesteld door drs. C.G. Koopstra (ARC), zijn daarnaast enkele specifieke vraagstellingen geformuleerd:

- 1 *Hoe is het gesteld met de gaafheid van het bodemarchief ter plaatse, zowel in horizontale als verticale zin?*
- 2 *Vormen de indicatoren het residu van menselijke activiteit, en zo ja, wat is de aard en ouderdom van de aangetroffen resten? Strekken deze zich over de hele onderzoekslocatie uit?*
- 3 *Hoe is het gesteld met de conservering van het vondstmateriaal?*
- 4 *Is er een relatie te leggen tussen eventueel aanwezige mobilia en grondsporen?*
- 5 *Hoe zeldzaam zijn de eventueel aan te treffen sporen binnen de archeoregio en hoe groot is de informatiewaarde?*
- 6 *Biedt de locatie mogelijkheden om het toenmalige landschap en de exploitatie daarvan te reconstrueren?*
- 7 *Welke graad van waardering dient aan het onderzoeksgebied gegeven te worden?*

Afbeelding 2 Het onderzoeksgebied met de locatie van de twee proefsleuven. Kaart:
B. Schomaker

1.5 Werkwijze

Het IVO is uitgevoerd conform de in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 2.0 (oktober 2001) beschreven werkwijze en conform de in het PvE beschreven werkwijze. Om de doelstelling te bereiken zijn op het onderzoeksterrein twee proefsleuven (afb. 2) met elk twee vlakken aangelegd. Door RAAP werd tijdens het booronderzoek geconstateerd dat de bodem op het terrein bestaat uit pleistoceen zand zonder podzolvorming, met daarboven een pakket veen. Bovenop dit veen bevindt zich een dubbele kleilaag. De onderste kleilaag bestaat uit donkerbruingrijze klei en is gemiddeld 20 cm dik. De kleilaag daarboven is eveneens donkerbruingrijs van kleur, maar is sterk doorworteld. De bovenste kleilaag werd door RAAP als oude bouwvoor geïnterpreteerd. In de onderste kleilaag werden de in paragraaf 1.1 vermelde archeologische indicatoren aangetroffen. Boven de kleilagen bevindt zich de huidige bouwvoor, die bestaat uit opgebrachte grond.

Het eerste vlak is, zoals gesteld in het PvE, in beide proefsleuven machinaal aangelegd op de overgang van de twee verschillende lagen klei. Het tweede vlak is, zoals in het PvE gesteld, machinaal aangelegd op de overgang van de onderste kleilaag naar het onderliggende veenpakket. Beide vlakken zijn getekend (schaal 1:50), gefotografeerd en met een metaaldetector onderzocht op metaalvondsten. Overige vondsten zijn steeds in vakken van 5×5 m verzameld. De lengteprofielen van beide proefsleuven zijn opgeschoond en gefotografeerd. Na het onderzoek zijn de proefsleuven weer machinaal dichtgegooid.

2 Resultaten

2.1 Bodemopbouw

De bodem op het onderzoeksterrein bestaat, van onder naar boven uit een veenpakket met daarop een dubbele kleilaag. De onderste kleilaag is donkergrijs van kleur. Het bovenste gedeelte van de laag wordt gevormd door donkerbruingrijze klei die sterk doorworteld is en op enkele plekken fosfaathoudend. Boven de kleilaag bevindt zich een dik pakket opgebrachte grond. Op afbeelding 3 zijn de verschillende lagen zichtbaar. De huidige bouwvoor bleek in beide proefsleuven te bestaan uit opgebrachte gemengde grond. Deze grond is onder andere afkomstig uit Heeg en Woudsend (mondelinge mededeling dhr. A. Zijlstra, gemeente Wymbritseradiel) en is in een recent verleden opgebracht. Het oppervlak van de bovenste kleilaag zal de bouwvoor zijn geweest, die in gebruik was als weidegrond, voordat de grond werd opgehoogd. De fosfaatresten die in deze laag zijn aangetroffen getuigen hiervan.

2.2 Sporen en structuren

Tijdens het onderzoek zijn in beide proefsleuven, in de twee aangelegde vlakken geen archeologische sporen of structuren waargenomen. De bovenste kleilaag bevat op enkele plaatsen fosfaatresten, deze duiden op agrarisch gebruik van de grond. Het is bekend dat het terrein, voordat het werd opgehoogd in een recent

Afbeelding 3 Opname van het zuidprofiel in proefsleuf 1. Foto: M. Blom.

verleden, als weidegrond in gebruik geweest. De fosfaatresten zijn niet in de onderste kleilaag waargenomen.

2.3 Vondsten

Tijdens het onderzoek zijn geen archeologisch waardevolle vondsten geborgen. Tijdens de aanleg van de beide vlakken zijn vondsten steeds verzameld in vakken van 5×5 m. Onder deze vondsten bevinden zich aardewerkfragmenten, kleipijpfragmenten, glas- en pvc-fragmenten. De verschillende vondsten werden in beide onderscheiden kleilagen aangetroffen.

3 Conclusies en aanbeveling

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn geen archeologische sporen of structuren waargenomen. De kleilagen bevatten gefragmenteerd aardewerk en op enkele plaatsen was de bovenste kleilaag fosfaathoudend. In de kleilagen zijn naast aardewerk-, glas- en kleipijpfragmenten, pvc-fragmenten aangetroffen. Een verklaring voor het voorkomen van fosfaatresten en de verschillende materiaalfragmenten zou kunnen zijn dat het terrein tot in recente tijden in gebruik is geweest als landbouwgrond en eventueel bemest is geweest met organisch afval.

Het terrein is niet behoudenswaardig in de zin van het selectiebeleid van het Ministerie van O,C & W. Het onderzoeksterrein behoeft daarom ook geen archeologisch vervolgonderzoek. Voor een waardering van het terrein wordt verwezen naar hoofdstuk 4.

De vraagstellingen die zijn verwoord in het PvE kunnen als volgt worden beantwoord:

1 *Hoe is het gesteld met de gaafheid van het bodemarchief ter plaatse, zowel in horizontale als verticale zin?*

Tijdens het onderzoek zijn in de bodem geen archeologisch waardevolle resten aangetroffen.

2 *Vormen de indicatoren het residu van menselijke activiteit, en zo ja, wat is de aard en ouderdom van de aangetroffen resten? Strekken deze zich over de hele onderzoekslocatie uit?*

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn geen verbrande leemresten of houtskool aangetroffen. In de bovenste onderscheiden kleilaag zijn wel fosfaatresten aangetroffen. Deze fosfaatresten zijn het resultaat van agrarisch gebruik van het terrein. Het terrein is namelijk tot in een recent verleden in gebruik geweest als weidegrond.

3 *Hoe is het gesteld met de conservering van het vondstmateriaal?*

Tijdens het onderzoek werden geen archeologisch waardevolle resten geborgen.

4 *Is er een relatie te leggen tussen eventueel aanwezige mobilia en grondsporen?*

Er is geen relatie te leggen tussen eventueel aanwezige mobilia en grondsporen, omdat deze niet zijn aangetroffen.

5 *Hoe zeldzaam zijn de eventueel aan te treffen sporen binnen de archeoregio en hoe groot is de informatiewaarde?*

Tijdens het onderzoek zijn geen archeologisch waardevolle resten aangetroffen. Het terrein bevat dus geen informatiewaarde.

6 *Biedt de locatie mogelijkheden om het toenmalige landschap en de exploitatie daarvan te reconstrueren?*

Doordat op de locatie weinig omvattende archeologische resten zijn aangetroffen is deze vraagstelling niet relevant.

7 *Welke graad van waardering dient aan het onderzoeksgebied gegeven te worden?*

Het terrein is niet behoudenswaardig.

4 Waardering volgens KNA 2.0

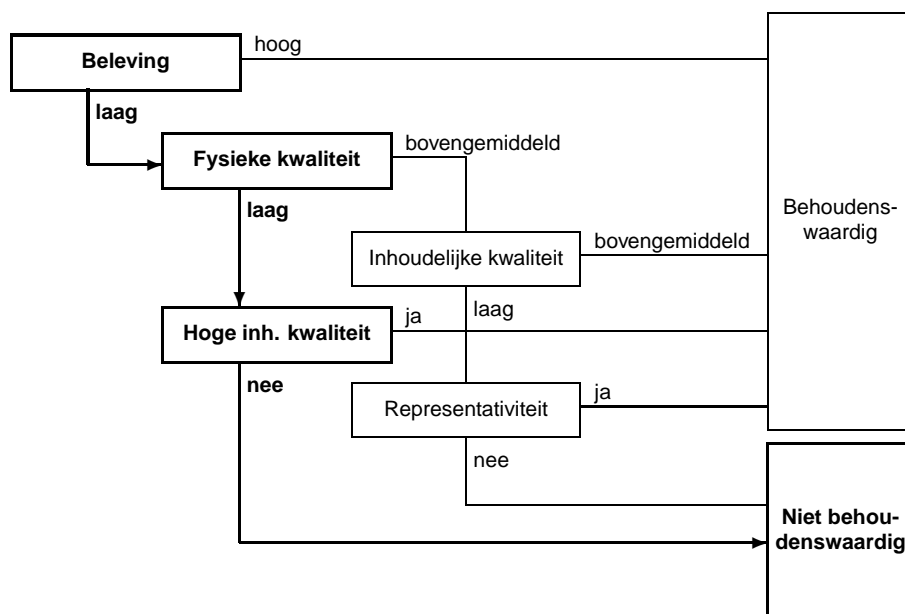
Hieronder vindt u de waardering van de resultaten volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 2.0. De waardering bestaat uit een scoretabel met uitleg en een beslissingsdiagram. In de scoretabel worden de resultaten van het onderzoek van een gewicht voorzien (mogelijke scores: 1 t/m 3). Een laag getal representeert een lage waarde en een hoog getal een hoge waarde. In het beslissingsdiagram wordt op basis van de scores in de tabel bepaald of het object behoudenswaardig is. De behoudenswaardigheid van de vindplaats is het leidende criterium voor het bepalen van de noodzaak voor vervolgonderzoek. Een korte uitwerking van de criteria waarmee in de scoretabel rekening wordt gehouden vindt u in bijlage 1. Voor een volledige beschrijving van de normen en regels volgens welke deze waardering tot stand is gekomen, staat de website van het College voor

de Archeologische Kwaliteit tot uw beschikking (www.cvak.org). U vindt de documentatie voor deze waardering onder ‘KNA: inventariserend veldonderzoek’.

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	nvt
herinneringswaarde	–	nvt

<i>Fysieke kwaliteit</i>		score	opmerkingen
gaafheid	1		Tijdens het onderzoek zijn geen archeologisch waardevolle resten waargenomen.
conservering	1		Tijdens het onderzoek zijn geen goed geconserveerde resten aangetroffen.
aardewerk		nvt	
verbrand bot		nvt	
onverbrand bot		nvt	
botanie		nvt	

<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>		score	opmerkingen
zeldzaamheid	1		nvt
informatiewaarde	1		De resultaten van het archeologisch onderzoek hebben geen informatiewaarde opgeleverd.
ensemblewaarde	1		nvt
representativiteit	–		nvt

Bijlage 1 Waarderingscriteria conform KNA 2.0

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement; vorm en structuur; relatie met omgeving
herinneringswaarde	–	verbondenheid met feitelijk historische gebeurtenis; associatie met toegeschreven kwaliteit of betekenis
<i>Fysieke kwaliteit</i>		opmerkingen
gaaft	1/2/3	aanwezigheid sporen; gaaft sporen; ruimtelijke gaaft; stratigrafie intact; mobilia in situ; ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling; ruimtelijke relatie tussen mobilia en sporen; aanwezigheid antropogeen biochemisch residu; stabiliteit van de natuurlijke omgeving
conservering	1/2/3	conservering artefacten (metaal/overig) conservering organisch materiaal
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>		opmerkingen
zeldzaamheid	1/2/3	het aantal vergelijkbare monumenten (monumenttypen) van goede kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld;
informatiewaarde	1/2/3	idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart opgraving/onderzoek van vergelijkbare monumenten binnen dezelfde archeoregio (minder/meer dan 5 jaar geleden; volledig/partieel); recent en systematisch onderzoek in de betreffende archeoregio; recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode; passen binnen vastgesteld onderzoeksprogramma van universitair instituut, ROB of anderen
ensemblewaarde	1/2/3	synchrone context (voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de micro-regio; diachronen context (voorkomen van monumenten uit openvolgende perioden binnen de micro-regio; landschappelijke context (fysisch- en historischegeografische gaaft van het contemporaine landschap; aanwezigheid van contemporaine organische sedimenten in de directe omgeving
representativiteit	–	kenmerken voor een bepaald gebied en/of periode; het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd; idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart